

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд

Художествени практики след 1989 г. като реакция на културната политика в България

по процедура за получаване на образователната и научна степен „доктор“,
научна специалност „Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1“

Докторант: Вяра Стойчева Млечевска

Становище: проф. д-р Елисавета Мусакова, Институт за изследване на изкуствата -
БАН

Вяра Млечевска е била редовен докторант на Института за изследване на изкуствата, отчислен с право на защита. Научен ръководител на нейната дисертация е проф. д-р Ирина Генова. Дисертацията съдържа 185 с. основен текст, 14 с. библиография, както и приложения: албум с илюстрации и интервюта, взети от докторантката от общо шестима художници и критици.

За своя тема и изследователски обект докторантката избира т. нар. институционална критика, понятие, възприето от англоезичната литература и отнасящо се до критиката чрез художествени практики на институционалните политики по отношение на изкуството. Темата не е разработвана в съвременното българско изкуствознание, но е актуална за българската ситуация. Тези два фактора определят новостта на изследването.

Трудът е структуриран във Въведение, четири глави, Заключение, Библиография, Приложения и отделен албум. Същинското изследване по темата е концентрирано в IV глава („Критика на институциите за изкуство с художествени средства“), след очертаване в предшестващите глави на цялостния контекст, в който то се полага.

Качества на дисертационния труд: избраната структура е подходяща; текстът показва осведоменост в изследователската област по отношение както на предшестващите европейски и американски теории и художествени практики, така и на конкретния обект – българските художествени практики, осмислени като критика на институциите, овластени да насочват процесите в българската съвременна култура; създава предпоставка за по-нататъшни изследвания и критически оценки на установеното и не проблематизираното досега в общ план явление.

Приноси на дисертационния труд: самият опит да се анализира спецификата на т. нар. „институционална критика“ в произведения на български съвременни художници, извлечена от наблюдения и анализи както на конкретните обекти, така и на културните политики в България, отличаващи се със своята неадекватност по отношение на съвременните процеси в изкуството. От направената в автореферата самооценка на приносите в четири абзаца приемам първия и последния, тъй като останалите посочени са реално дейности, задължителни за всяка изследователска работа. В същото време ще посоча като принос отново опита да се характеризира явлението в неговата очевидна аморфност в българския му вариант.

Критически бележки: основната е насочена към несистемното изложение вътре в отделните части. В целия труд се размива фокусът на темата, както личи и в заключението, особено формулираното в автореферата. Независимо от присъщата на разглежданите художествени прояви амбивалентност – политическа акция и конкретна критика на институциите, управляващи културата, редица от дадените примери показват, че от тях не е извлечен същностният елемент. Не са разграничени важните за темата художествени прояви от онези, които са повече рефлексия на художниците в личен и личностен план върху тяхното място в художествения живот, без да реферират към институционалния проблем. Създава се впечатлението (също подсилено от обобщенията в автореферата), че усилията на авторите да наложат т. нар. N-форми през края на 80-те и през 90-те години се покриват с методите и целите на „институционалната критика“. По този начин в труда се пропуска същественият за анализа на явлението проблем на мотивацията в обществен (а не само личностен) план, а ако в така представената картина авторката вижда спецификата на „българския модел“, то би следвало тя да се открий и в съответен извод накрая. В тази връзка ще посоча и повечето от приложените интервюта, в които като цяло не става ясно каква е позицията на интервюиращия, а интервюираните говорят повече за себе си (няма да коментирам абсолютно необработените и на места неграмотни изказвания). Заключение не успява да обобщи резултатите от изследването и да отговори на основните поставени въпроси: „...дали институционалната критика представлява специфичен (художествен) жанр, който се неутрализира в парадигмални и формални повторения или пък успява да удържи своя критичен потенциал и как това се случва от късните 1960-те до началото на новото хилядолетие“ (с. 6) и „доколко институционалната критика в България и другаде е конститутивен процес, който работи в полза на в обществения диалог (между творци, политици, граждани)“ (с. 7). За

сметка на това се дискутират наново културните политики, даже с акцент върху дейността на Културния институт към Външното министерство. Не се извежда заключение и оценка на същността, според мен, проблем, третиран в дисертацията – как се ситуира изследваното явление (или художествена практика) в общото поле на съвременното българско изкуство от разглеждания период и в полето на европейската „институционална критика“.

Съдържанието не изчерпва художествените прояви, макар че те очевидно не са толкова необозрими, а в прегледа на литературата би било коректно да се включи най-новата публикация, имаща отношение към темата – „Форми на съпротива“ на Красимир Илиев (2016).

Илюстративната част е крайно оскъдна и ако се съди по нея, то визираното в темата направление в съвременното българско изкуство изглежда периферно.

В стила на писане се натрапва изобилието от правописни и граматически грешки, които на места правят неразбираемо изказването и каквито не би трябвало да срещаме в изкуствоведски докторски труд. Паразитната употреба на глагола „случвам се“ и неговите производни обезсмисля описанието на процеси, повече от очевидно явяващи се резултат от обмислени действия на институции и художници (за жалост, тя днес е повсеместна в частния и публичния език в България).

Заключение: заявените и не отчетливо формулирани в уводната част цели свидетелстват за точна „диагностика“ на изследователския проблем, но водят до резултат, частично постигнат, или най-малкото, разпръснат в отделните части на труда. Смятам, че е била необходима още работа преди задвижването на финалната процедура. Пред този свършен факт и при признаването на дисертационния труд за новаторски в областта на съвременното българско изкуствознание, който разглежда актуален проблем и дефицит както в културното управление на изкуството, така и в самите художествени реакции, ще приема, че на Вяра Млечевска може да се присъди образователната и научна степен „доктор“. Запазвам правото си на окончателно решение след провеждането на защитата.

София, 8 октомври, 2018 г.

(Е. Мусакова)